

V říjnu r. 1990 se dožil významného jubilea přední český právní historik, univerzitní učitel a výkonný redaktor našeho sborníku (sv. 13-17 a opět od sv. 28) profesor Karel Malý. Odborná dráha mnichovohradištského rodáka započala po studiích na vysočanském gymnáziu absolvováním právnické fakulty UK. V r. 1954 nastoupil na její katedře dějin státu a práva.

V K. Malém získalo toto pracoviště učitele, který se cílevědomě od svého příchodu soustřeďoval na problematiku československých právních dějin jak pedagogicky,¹ tak i vědecky.² Působí sympaticky, že se této orientaci, což se občas stává, v důsledku různých proměn organizace studie a momentálních potřeb zajišťování výuky, nikdy nezpronevřil. Jeho odborný růst se odehrával do značné míry samostatně a v hledání vlastní priority badatelské práce jen v inspirativní závislosti na tehdejších ordináři národních právních dějin profesorovi V. Vaněčkovi.

Už Malého vstup³ do právněhistorické literatury naznačil směr, jímž se bude ubírat jeho studijně výzkumný zájem. Ponecháme-li stranou několik exkursů do období předhusitského,⁴ upoutalo jej natrvalo stavovské právo, zejména trestní. Po řadě dílčích studií⁵ vyvrcholila dlouholetá systematická práce v rozsáhlé syntéze,⁶ v níž podal praktický úplný přehled trestní delikvence stavovských Čech a současně prostředků, jimiž se tehdejší justiční aparát s tímto protiprávním působením vyrovnával. Ale ani po vydání této knihy, jež je pro materii, kterou zpracovává, na dlouho dílem základního významu, Malý ve studiu trestněprávních otázek předbělohorského období neustal.⁷ Původní verzi doplnil řadou nově zjištěných poznatků, získaných novými výzkumy archivované judikatury a do tisku připravil doplněné a podstatně přepracované vydání.⁸

Druhou oblast jubilantova vytrvalého zájmu představuje od poloviny šedesátých let rakouský buržoazní stát a jeho právo. Soustředil se tu, vedle dalšího, na zpracování tematiky občanských práv a politických svobod. Podrobil kritickému zhodnocení vývoj jejich právní petrifikace a zvláště pak aplikační praxi. Svými závěry upozornil na jen relativní možnosti jejich využívání sociálně slabšími skupinami obyvatelstva.⁹ Komplikovanou problematikou vzájemných vztahů českého dělnictva a rakouského (rakousko-uherského) státu se zabýval v rozsáhlé monografii o policejní a soudní perzekuci proletariátu v Čechách,¹⁰ již doplnil dosud nesoustavně zmapovanou materii, na kterou literatura o dělnickém hnutí brala zřetel jen okrajově, spatřujíc v ní pouhý kauzální fakt antagonistického poměru dělnictva k rakouské (rakousko-uherské) státní moci.

Mimo zájem o právní postavení individua, všímal si častokrát také organizačních otázek výstavby buržoazního státního mechanismu, na prvním místě různých stránek veřejné správy, především samosprávy. Správní soustava mnohonárodnostní monarchie se dostávala na přelomu šedesátých a sedmdesátých let do centra pozornosti právněhistorického zkoumání i v dalších nástupnických státech zaniklé monarchie. Proto byla maďarskými právněhistorickými pracovišti pořádána takto námětově orientovaná setkání, na nichž prof. Malý vícekrát vystupoval,¹¹ ale spíše zřejmě psal

o těchto otázkách i při dalších příležitostech,¹² přičemž se neomezoval jen na partii před r. 1918, ale rozvíjel pozornost věnovanou správně právním otázkám jak směrem do minulosti, tak až do roku 1945.¹³

V posledních letech se jeho zájem nejednou obrátil ke státu a právu absolutistickému, byv žádán zejména historiky-neprávníky o právněhistorické pohledy na průběh a důsledky neúspěšného protihabsburského povstání,¹⁴ či o výklad státoprávní koncepce a praxe osvěcenského údobí.¹⁵

Záběr jubilentovy práce je však daleko širší a neomezuje se jen na svrhu charakterizované úseky právního řádu a jejich časové ohraničení. K. Malý osvědčil mnohokrát svoji všestrannost a smysl pro aktuální potřeby oboru. Nepřehlížel závažnou společenskou objednávku,¹⁶ nevyhýbal se ani nepopulární práci bibliografické.¹⁷ Pravidelně se zúčastňoval konferenčních akcí, uskutečňovaných domácími¹⁸ i zahraničními pořadateli¹⁹ a aktivně se vždy podílel na jejích jednání. Nemalé zásluhy mu patří i na poli organizace vědecké práce. S upřímným zaujetím a důsledností jemu vlastní se věnoval přípravě několika odborně velmi úspěšných setkání právních historiků střední a východní Evropy, pořádaných právnickou fakultou UK. Na celkově příznivém vyznění těchto akcí má rozhodující podíl. Jejich konáním se upevnil dosavadní a otevřely nové kontakty československé právní historie s právněhistorickými pracovišti v řadě zemí. Množství cenného materiálu, který jednání přinesla, vesměs také uspořádal a redigoval v konferenčních sbornících.²⁰ Spolupráce, jež tu byla díky jeho obětavosti oživena nebo navázána, přinášela pak také jemu nabídky zahraničních redakcí k uveřejnění příspěvků z českých právních dějin²¹ nebo otevřela možnost informovat zahraniční odbornou veřejnost o právněhistorické produkci českých a slovenských autorů.²²

Není ovšem možno zapomínat ani na učitelské působení K. Malého na právnické fakultě UK. Během let vyrostl ve výraznou pedagogickou osobnost (odb. asistent 1957, docent 1965, profesor 1990), která se na dlouhá léta zapsala do vzpomínek mnoha ročníků studujících, jimž otevřel cestu k hlubšímu poznání domácí právněhistorické minulosti. Postupně převzal přednášky podstatné části kurzu o československých dějinách státu a práva a získal si logičností a jasností projevu přirozenou autoritu posluchačů. Potřeba učebních pomůcek v oboru, kde výuka byla zajišťována učebnicí akad. V. Vančeka, se dlouhá léta omezovala na chrestomatické dokumenty²³ a teprve od přelomu sedmdesátých a osmdesátých let začala být pocíťována potřeba nového učebního textu. K. Malý se ujal (spolu s prof. F. Sivákem) přípravy jeho I. dílu²⁴ a zpracoval moderními metodickými postupy celostátní učební pomůcku (úvodní část a partie o dějinách státu a práva v českých zemích), která poprvé v naší pedagogické praxi podává souběžně a proporcionálně právněhistorický vývoj v obou částech našeho státu.

Oslavenec se dožil šedesátky uprostřed všestranné aktivity. V důsledku vysoké vnitřní kázně, neúnavné pracovitosti a pile registruje a živě reaguje na všechny důležité podněty, jimiž československá právní historie rezonuje. A nejen to. Především pokračuje v pravidelné publikační činnosti. Když procházíme posledními položkami jeho bibliografie, zaznamenáváme cennou studii založenou na rozboru pramenného materiálu,²⁵ oficiální úvodní článek věnovaný sedmdesátému výročí vzniku ČSR,²⁶ i první část širšího celku o problematice státního občanství, která

vyústí ve zpracování dosud opomíjené problematiky odsunu německého obyvatelstva po osvobození.²⁷

Není to však jen práce literární, prostřednictvím níž projevuje prof. Malý záviděníhodnou životní vitalitu. Stejně to platí o výuce, při níž s příznačnou zodpovědností předává své znalosti a zkušenosti nejen na právnické fakultě, ale i posluchačům archívního studia FF-UK. Nejinak je tomu i v dlouholeté veřejné činnosti v ústředních orgánech Jednoty českých právníků, v odborovém hnutí i na dalších úsecích. Popřejeme jubilantovi jménem celé obce československých právních historiků mnoho zdraví a do dalších let příznivou atmosféru plnou tvůrčí pohody.

Poznámky

- 1 Mezi učebními pomůckami, ať už je připravil sám nebo se na vzniku některých spolupodílel, nalezneme jen dvě, věnované jiné než domácí problematice (kapitoly o dějinách státu a práva u Bulharů v skriptu *Dějiny státu a práva za feudalismu u Slovanů*, naposledy Praha 1977 a překlad ruských textů, doplněný informativními úvody v skriptu *Prameny k obecným dějinám státu a práva*, Praha 1974).
- 2 V početném soupisu publikovaných prací (nepočítáme-li recenze) se vyskytují tituly s cizozemskou tematikou jen výjimečně. Pokud to např. potřeba komparace žádala, volil spoluautorství s příslušným specialistou (kupř. s K. Litschem); *Die rechtlichen Persektionsformen der Arbeitbewegung in Deutschland und Oesterreich in den Jahren 1866-1890*, *AUC-Iuridica* 3, 1975.
- 3 Srv.: Svatováclavská smlouva - třídní kompromis mezi šlechtou a městy z r. 1517, *AUC-Philosophica* 1/2, 1955.
- 4 Srv.: Dekret kutnohorský z hlediska suverenity českého feudálního státu, *AUC-Philosophica* 2, 1959; K tzv. problému centralizující se monarchie, *Právník* 99, 3/1960.
- 5 Srv.: Vznik právních ustanovení zemských zřízení o poddanských vzpourách, *AUC-Iuridica* 2/2, 1956; K českému trestnímu právu 15.-16. století, *Rozpravy ČSAV* 74, 4/1962; Delikty moci a odboje v díle Všehrdivě a v zemském právu 15. a 16. stol., *PHS* 7, 1962; Zločin urážky panovníka v českém právu doby předhusitské, *PHS* 16, 1969; Zločin a trest v české stavovské společnosti 15.-16. stol., in: *Pocta akademiku Václavu Vaněčkoví*, (red. K. Malý), UK, Praha 1976.
- 6 Srv.: *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*, UK Praha 1979.
- 7 Srv.: K některým obecným otázkám trestního práva městského v 16. století, in: *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*, UK, Praha 1982.
- 8 Název viz. pozn. č. 6, UK, Praha 1989.
- 9 Srv.: Zastavování činnosti porotních soudů v 80. letech XIX. století v Rakousku, *AUC-Iuridica* 1, 1965; Einige Bemerkungen zur Problematik der bürgerlichen Freiheiten in der Zeit des Dualismus, in: *Die Freiheitsrechte und die Staatstheorien im Zeitalter des Dualismus, Studia Iuridica Auctoritatae Universitatis Pécs publicata*, Budapest 1966; *Právněhistorický pohled na dobrovolné organizace občanů u nás od druhé poloviny 19. stol. do počátku okupace ČSR*, Institut osvěty ministerstva kultury, Praha 1968.
- 10 Srv.: *Policejní a soudní persekuce dělnické třídy v druhé polovině 19. stol. v Čechách*, Academia, Praha 1967. Obdobnou tematiku zpracoval ještě jednou stručně: *Česká dělnická třída a rakouský stát*, *AUC-Iuridica* 4, 1971.
- 11 Die Selbstverwaltung in der Politik des tschechischen Bürgertums in der zweiten Hälfte des 19. Jhrts., in: *Entwicklungsfragen der Verwaltung in Mitteleuropa*, Pécs 1972; Tendenzen der Entwicklung der örtlichen Verwaltung in den böhmischen Ländern (1848-1945), in: *Entwicklung der städtischen und regionalen Verwaltung in den letzten 100 Jahren in Mittel- und Osteuropa*, Budapest 1978; Zu einigen Fragen der Entwicklung und der Verfolgung von Verwaltungsübertretungen in 19. Jahrhundert in Oesterreichische Monarchie, in: *Entwicklung der Verwaltungstrafgerichts in den vergangenen 100 Jahren*, Budapest 1986.

- 12 Srv.: Zur Entwicklung der Selbstverwaltung in den böhmischen Ländern in den Jahren 1848-1915, *Die Verwaltung*, 19 Bd, Heft 3, 1986; partie o trestním soudnictví, policii a četnictvu, in: *Dějiny státu a práva na území Československa za kapitalismu 1848-1945 I*, (red. I. Bianchi), Bratislava 1971.
- 13 *Vývoj správní organizace v Československu od nejstarších dob do r. 1945*, Institut pro NV, Praha 1969; Historický vývoj místní státní správy o Československu do r. 1945, in: *Místní státní správa* (red. Vl. Vopálka), Ústav státní správy, Praha 1987.
- 14 Změny státního zřízení v českém stavovském povstání, FHB 8, Praha 1985; Der böhmische Aufstand und die neue Ständeverfassung (1618-1620), in: *Pocla prof. K. Kovácsovi* (MLR), v tisku.
- 15 *K základním tendencím právního vývoje v období osvícenského absolutismu*, Academia, v tisku.
- 16 Srv.: Počátky českého sněmovnictví (do konce 14. století), in: *Česká národní rada, sněm českého lidu*, ČNR Praha 1970.
- 17 Srv.: Kučera, K. - Malý, K.: *Právněhistorická bibliografie*, (1966-1973), UK, Praha 1974.
- 18 Srv.: La lutte pour l'enseignement a l'Université Charles, de l'histoire du droit tchéques, in: *La civilisation juridique en Slovaque (1848-1971)*, UKo, Bratislava 1975; Ke koncepci českého státu v době Karlově, in: Mezinárodní konference "Doba Karla IV. v dějinách národů CSSR", *Materiály ze sekce dějin státu a práva*, UK, Praha 1981.
- 19 Srv.: Zu einigen Fragen des Stadtstrafrech is im 16. Jahrhundert im ständischen böhmischen Staat, in: *23 Deutscher Rechtshistorikertag, Wissenschaftliche Mitteilungen, schriftliche Vorlage*, Ausburg 1980; Die Lehre der nationalen Staats- und Rechtsgeschichte und ihre Bedeutung für die Erziehung der Juristen in der ČSSR, in: *Internationale Konferenz für Rechtsgeschichtswissenschaft 1*, Berlin 1981.
- 20 Srv.: *Vznik a vývoj socialistického práva I-II*, UK, Praha 1976; *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*, UK, Praha 1983; *Vývoj právního postavení dělnické třídy za kapitalismu*, UK, Praha 1984; *Příspěvky k dějinám socialistického státu a práva I-III*, UK, Praha 1987.
- 21 Srv.: např.: Das Verbrechen und die Strafe in der böhmischen Ständegessellschaft, in: *Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego CCCXI, Prace prawnicze*, Z. 73, 1976; Zur Problematik der Einschränkung die Tätigkeit der Schwurgerichte in Österreich, *Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt Universität zu Berlin*, Jhrg. XVI., Heft 2, 1967; dále též srv. poznámky 9, 10, 18.
- 22 Materiály do czechoslovakiey bibliografii historycznoprawnej za lata 1966-1970, *Czasopismo prawnohistoryczne*, t. XXIV, 2/1972; Tschechoslowakische rechtshistorische Literatur (1972-1983), *Zeitschrift für neuere Rechtsgeschichte* 6, No. 3/4, 1984.
- 23 Srv.: *Prameny k dějinám státu a práva v Československu II*, SPN, Praha naposledy 1977.
- 24 Srv.: *Dějiny státu a práva v Československu*, I. díl, do r. 1918, Panorama, Praha 1988.
- 25 Srv.: Poznámky k činnosti soudu purkrabího kraje hradeckého na konci 16. stol., *PHS* 28, 1987.
- 26 Srv.: Československá státnost a její historickoprávní tradice, *Archávní časopis* 38, 3/1988.
- 27 Srv.: Vznik ČSR a problematika státního občanství, *Právník* 117, 10/1988.

© Vladimír Kindl, 1991